

ساحت تربیت زیستی و بدنی

زمانی که قرار است دانش‌آموزان خود را طوری تربیت کنیم که در ساحت تربیت زیستی توانمند شوند، اول باید خودمان حداقل‌هایی از رفتار و منش آن ساحت را داشته باشیم. به‌طور مثال، عادت کرده‌ایم در مراسم، جشن‌ها و مناسبت‌ها از ظرف‌های یکبار مصرف استفاده کنیم؛ ظرف‌هایی که به طبیعت و محیط زیست آسیب می‌زنند. برای تحویل اشیاء و بسته‌ها هم از پوشش‌های پلاستیکی استفاده می‌کنیم. آیا نمی‌توان به‌جای استفاده همیشگی از این پلاستیک‌ها و اجناس مخرب محیط زیست، از کیسه‌های پارچه‌ای یا پاکت‌های کاغذی استفاده کرد؟ اگر عادت استفاده از جایگزین‌ها در ما تقویت شود، قطعاً دانش‌آموزانمان نیز آن را از ما می‌پذیرند و یاد می‌گیرند. در اردوها و گردش‌های علمی می‌توان بدون آموزش مستقیم، رعایت نحوه درست مصرف را به‌راحتی به دانش‌آموزان آموزش داد. اگر همکاران آموزشی و حتی اجرایی مدرسه و در کنار آن‌ها معلمان، در ساحت زیستی‌بدنی به مهارت نرسیده باشند، امکان تربیت دانش‌آموزان در این ساحت میسر نمی‌شود.

از طرف دیگر، ما در مدرسه به دنبال ورزش هستیم یا تربیت‌بدنی؟ اگر به دنبال تربیت‌بدنی هستیم، با زمان ۴۵ دقیقه در برنامه درسی به آن نمی‌رسیم. حتی اگر مشکل کمبود زمان را حل کنیم، مگر می‌شود تربیت‌بدنی را گسترش داد، در صورتی که خود معلم در این حوزه مهارت نداشته باشد؟! معلمی که در تربیت‌بدنی به کمال نرسیده باشد و الگو نباشد، نمی‌تواند رشد دانش‌آموزان خود را در این ساحت تقویت کند. دانش‌آموزان هم از چنین معلمی درس نمی‌گیرند.

«من»؛

نقطه پרגار ساحت‌های تربیتی

سمیه مهتدی

دکترای تکنولوژی آموزشی

ساحت‌های تربیتی اهدافی هستند که در مبانی نظری تحول بنیادین آمده‌اند و قرار است دانش‌آموزان در این ساحت‌ها رشد کنند و پرورش یابند. اما چگونه؟ چگونه می‌توانیم دانش‌آموزان را در این ساحت‌ها رشد دهیم؟ معلم و توسعه شخصی و حرفه‌ای او در این ساحت‌ها تا چه حد اهمیت دارد؟ آیا ممکن است معلمی که خود در ساحتی رشد نیافته است، دانش‌آموزانش را در آن ساحت تربیت کند؟

برای آموزش دانش‌آموزان در ساحت‌های گوناگون باید خود همکاران (آموزگاران و دبیران) در آن ساحت حرفه‌ای و توانمند باشند و به‌نوعی، الگوی مناسبی از گسترش آن ساحت در وجودشان باشند. در این فرصت مثال‌هایی در هر ساحت می‌آوریم.

ساخت تربیت اجتماعی و سیاسی

نظر، انتقاد و ... توانمند هستیم؟ آیا توان شنیدن مخالفت یا انتقاد را از همکاران، اولیا و دانش‌آموزان خود داریم؟ آیا خودمان در این ساخت توانمندیم و توسعه حرفه‌ای یافته‌ایم که حال بخواهیم دانش‌آموزان خود را تربیت کنیم؟ سخنگاه (تربیت) بحث آزاد به دانش‌آموزان یاد می‌دهد چگونه صحبت‌ها و نقدهای خود را بیان کنند. در درس‌هایی مانند مطالعات اجتماعی هم می‌توانیم زمینه بحث و تبادل نظر در مورد موضوعات را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهیم. همچنین، شاید بد نباشد دانش‌آموزان را به جلسات علنی مجلس و دادگاه‌های حقوقی یا خانوادگی ببریم و فرصت تجربه فضای بحث و گفت‌وگوی واقعی را در اختیارشان بگذاریم.

در ساخت تربیت اجتماعی و سیاسی روحیه همکاری، همدلی، توافق و سازگاری، مخالفت و ... تمرین و تقویت می‌شوند. مدرسه‌ها در تربیت اجتماعی و سیاسی تا چه حد از شوراهای دانش‌آموزی استفاده می‌کنند؟ آیا شوراهای دانش‌آموزی که نماد رأی‌گیری، تخریب‌نکردن و گفت‌وگو صحیح هستند، در مدرسه مورد توجه اولیای مدرسه قرار می‌گیرند؟ آیا به دانش‌آموزان این فرصت را می‌دهیم که مهارت‌های اجتماعی و سیاسی خود را در فضایی که شوراهای دانش‌آموزی در اختیارمان قرار می‌دهند تقویت کنند؟ آیا خود ما معلمان در انتخاب نماینده معلمان، بحث و تبادل

ساخت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای

کرد. می‌توان دانش‌آموزان، به‌خصوص دوره ابتدایی را به مراکزی مانند «کاربازیا» برد. تا زمانی که دانش‌آموزان را در معرض آشنایی با مشاغل و حرفه‌های متنوع قرار ندهیم، نمی‌توانیم توقع تربیت خوب آن‌ها را در ساخت اقتصادی و حرفه‌ای داشته باشیم! چند سالی است به یمن وجود برنامه بوم، مدرسه‌ها با گیاهکاری و سبزی‌کاری آشتی کرده‌اند. الان بیشتر از گذشته در مدرسه‌ها باغچه‌های سبزی‌کاری شده دانش‌آموزان را می‌بینیم و این برای ورود به تربیت در ساخت اقتصادی - حرفه‌ای از هیچ بهتر است. در برخی مدرسه‌ها بازارچه‌هایی برای فروش محصولات دانش‌آموزان یا حتی صرفاً فروش کالاهای دیگر ایجاد می‌شوند. این بازارچه‌ها محل‌هایی برای کسب تجربه در زمینه فروش و سواد مالی هستند. همین کار را مناطق و مدرسه‌ها می‌توانند از محل مدرسه به نمایشگاه‌های درون‌شهری مانند نمایشگاه‌های بهاره و ... گسترش دهند و اجازه دهند دانش‌آموزان خرید و فروش را در نمونه و اندازه‌های واقعی‌تر و وسیع‌تر و با مخاطبان و مشتریان بیشتر تجربه کنند.

در طول سال تحصیلی مدرسه‌ها غالباً دو یا سه گردش علمی برای دانش‌آموزانشان در نظر می‌گیرند. در دوره ابتدایی، غالباً رفتن به سینما، دیدن آسمان‌نما و رفتن به موزه در برنامه گردش علمی برنامه‌ریزی می‌شود. این در حالی است که همه این مکان‌ها امکان بازدید خانوادگی نیز دارند. چرا بازدید از کارخانه‌ها و مراکز صنعتی که امکان بازدید با خانواده در آن‌ها وجود ندارد، در برنامه‌های گردش‌های علمی مدرسه قرار نمی‌گیرد؟ چرا اداره‌های آموزش و پرورش با کارخانه‌های خودروسازی، صنایع غذایی و بهداشتی تفاهم‌نامه‌ای ندارند تا مدرسه‌ها بتوانند دانش‌آموزان خود را به این مراکز صنعتی ببرند و آن‌ها را با انواع مشاغل آشنا کنند؟ مگر غیر از این است که دانش‌آموزان در برخورد با مصداق‌های عینی بهتر می‌آموزند و انگیزه‌شان با دیدن نحوه کار صنایع بیشتر می‌شود؟ برای تقویت این ساخت می‌توان کارآفرین‌های متعدد را به کلاس‌ها دعوت کرد. می‌توان برنامه‌های تلویزیونی مانند «میدون» را در کلاس پخش کرد و در مورد آن‌ها صحبت

ساخت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی

که دانش‌آموزان بتوانند به انتخاب خود در آن‌ها شرکت کنند، پرهیز از افراط و تفریط در رفتارها یا توازن بین ظاهر و باطن و ایجاد فرصتی برای اولویت‌بخشی به استدلال به‌جای پذیرش محض و تأکید بر کاربرد دین و اخلاق در زندگی فردی و اجتماعی، همه کمک می‌کنند دانش‌آموزان با اصول تربیت در ساخت عبادی، اعتقادی و اخلاقی آشنا شوند و آن‌ها را به‌طور عملی درک کنند. از طرف دیگر، نمایش پیام‌های قابل درک و جذاب نوشتاری و نمادین با مضمون‌های عبادی، اعتقادی و اخلاقی در سطح مدرسه، بر تربیت اخلاقی و دینی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد.

اگر بخواهیم دانش‌آموزانمان در ساخت عبادی، اعتقادی و اخلاقی رشد یابند چه کنیم؟ چگونه کمک کنیم اصل‌های «تحول مداوم، ایجاد توازن و رعایت اولویت‌ها» در دانش‌آموزانمان نهادینه شوند؟ اگر بپذیریم یکی از بهترین روش‌ها برای تدریس، قراردادن یادگیرنده در موقعیت مشابه، الگوبرداری و تمرین است. پس اگر در رفتارهایمان و برنامه‌های کلاسی این اصول قابل مشاهده باشند، دانش‌آموزانمان به رفتار متناسب با تربیت عبادی، اعتقادی و اخلاقی علاقه‌مند می‌شوند. به‌طور مثال، ارائه برنامه‌هایی

ساحت تربیت علمی و فناوری

ما به عنوان شهروند با دریافت هر خبر چه می‌کنیم؟ بدون چون و چرا آن را می‌پذیریم؟ در لحظه انتشارش می‌دهیم؟ منبعش را جست‌وجو و صحتش را بررسی می‌کنیم؟ نوع مواجهه ما با خبر نشان‌دهنده توسعه شخصی ما در ساحت علمی و فناوری است؟ آیا از تفکر انتقادی برخورداریم؟ آیا روش‌های دریافت اخبار و داده‌های موثق را می‌دانیم؟ آیا نحوه پرداختن به داده‌ها و اطلاعات و استفاده از آن‌ها را می‌دانیم؟ اگر می‌دانیم، در ساحت علمی و فناوری حرفی برای گفتن داریم؟

با مسائل کلاس خود چه می‌کنیم؟ برایشان راه‌حلی داریم؟ تا چه حد بدون کمک‌گرفتن از کارکنان اجرایی مدرسه به دنبال حل مسائل کلاسی مدرسه هستیم؟ دانش‌آموزانی

که معلم خود را در حل مسئله به کمک قدرت تفکر و ارائه ایده‌های خلاقانه توانمند می‌بینند، خود نیز در زندگی متفکرتر عمل می‌کنند. لولای در کلاس جیرجیر می‌کند؟ کمی روغن مشک‌ش را حل می‌کند! پیچ تخت‌ کلاس شل شده و تکان می‌خورد؟ لبه خط‌کش فلزی دانش‌آموزان مانند پیچ‌گوشی عمل می‌کند. نور پنجره اجازه دیدن تصویر ویدئو پروژکتور را نمی‌دهد؟ چسباندن دو تکه کاغذ یا مقوا روی شیشه مشکل را حل می‌کند.

بارها در کلاس با مثال‌هایی از این دست روبه‌رو شده‌ایم؛ معلمی که بدون فوت وقت و با کمک‌گرفتن از دانش‌آموزان مسائلی از این دست را حل می‌کند، قطعاً به دانش‌آموزان خود تفکر و حل مسئله در سطحی بالاتر را می‌آموزد.

ساحت تربیت زیبایی‌شناختی و هنری

تا به حال به این فکر کرده‌اید که ظاهر و پوشش معلم چقدر در نحوه ارتباط او با دانش‌آموزانش مهم است؟ چقدر رفتارهای همراه با ظرافت و زیبایی معلم می‌تواند دانش‌آموزان را به خود جلب کند؟ چقدر نمود بیرونی نظافت و پاکیزگی و اهمیت به آن در معلم می‌تواند بر رفتار دانش‌آموزان تأثیر بگذارد؟

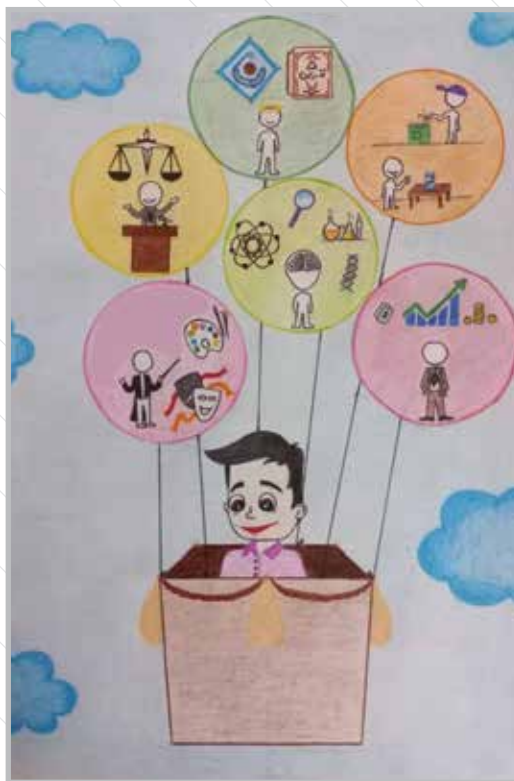
معلمان و دبیران الگوهای بالقوه دانش‌آموزان هستند و هر چقدر ظاهر و رفتارشان در یک ساحت نمود بیشتری داشته باشد، دانش‌آموزان بیشتر به آن ساحت جلب می‌شوند. معلمی که ظاهرش آراسته و پاکیزه است، حرف‌زدنش نیکوست، روی میزش همیشه مرتب است و روی تخته زیبا می‌نویسد، می‌تواند الگویی از رشد در ساحت زیبایی‌شناختی و

تقویت‌کننده این ساحت در دانش‌آموزانش باشد.

پرداختن به زیبایی و نظافت ساختمان مدرسه و مشارکت دادن دانش‌آموزان در این راه، یکی از روش‌های آشنی دانش‌آموزان با ساحت زیبایی‌شناختی است. برگزاری نشست‌های ادبی و محفل‌های شعرخوانی هم می‌تواند به تقویت ذوق هنری دانش‌آموزان کمک کند. هرچه بیشتر بتوانیم دانش‌آموزان را در فضایی زیبا و غنی از لطافت شعر و ادب قرار دهیم، به همان میزان دید زیبایی‌شناختی را در آن‌ها تقویت کرده‌ایم. همانند ساحت‌های دیگر، مهم آن است که خود معلم در این ساحت رشد و توسعه یافته باشد. در آن صورت می‌تواند تأثیری عمیق بر دانش‌آموزان خود داشته باشد.

جمع‌بندی

توانمندسازی دانش‌آموزان در ساحت‌های شش‌گانه تربیتی زمانی تضمین می‌شود که شخصیت معلم در آن ساحت‌ها رشد و توسعه یافته باشد. اگر می‌خواهیم دانش‌آموزانمان به بهترین نحو یاد بگیرند و در تدریس موفق باشیم، باید الگو و نمونه‌ای شایسته باشیم و این محقق نمی‌شود، مگر با تمرین و خودسازی و البته با مطالعه و تفکر.

فهم دانشجومعلمان از ساخت‌های تعلیم و تربیت

تربیت تمام‌ساختی، دانش‌آموزان را برای زندگی واقعی آماده می‌کند. به همین دلیل اشراف به ساخت‌های تعلیم و تربیت بسیار مهم و پیوندزده آن‌ها به درس‌ها مهم‌تر است و نیاز است دانشجومعلمان در دوره‌های تربیت معلم فهم کاملی از ساخت‌های تربیتی به‌دست آورند. در اینجا از دانشجومعلمان دختر و پسر رشته آموزش ابتدایی و زیست‌شناسی ورودی ۱۴۰۰ خواستیم فهم و درک خود از ساخت‌های تربیتی را در قالب تصویر ارائه دهند. نتیجه در این بخش آمده است.

